

Attacker med kemiska vapen.

En studie av implausible deniability

Abstract

Since the end of World War 2 there have been very few attacks with chemical weapons. There have been attacks in the Iran- Iraq war and some terrorists' attacks in Japan. From the beginning of 2010 there have been an exploding increase in attacks with chemical weapons. Why is that?

In this study, based on congruence analysis. I want to see if we can understand the use of chemical weapons in recent events by looking at the theory of implausible deniability. I have studied three separate events and compared them to the theory by using ideal types and indicators from the theory of implausible deniability and from the concept of plausible deniability. The three events are the sarin attack in Syrian city of Khan Sheikun, the poisoning of Sergej Skripal and his daughter Yulia in Salisbury, Great Brittain and the assassination in Malaysia of Kim Yong-nam, half-brother to the North Korean leader.

Keywords: CBRN, Chemical weapons, Khan Sheikum, Sergej Skripal, Kim Yong-nam, Implausible deniability, covert actions,
Antal ord: 9564

Innehållsförteckning

Attacker med kemiska vapen.....	1
1 Inledning.....	1
1.1 Inledning.....	1
1.2 Studien.....	2
1.3 Begrepp	2
1.4 Avgränsningar	3
2 Bakgrund	4
2.1 Tidigare forskning	4
3 Metod	5
3.1 Kongruensanalys	5
3.2 Idealtyper.....	6
3.3 Indikatorer	6
3.4 Urval.....	6
3.5 Källkritik	7
4 Teori.....	8
4.1 Covert actions.....	8
4.2 Konceptet Plausible deniability.....	9
4.2.1 Idealtyp för plausible deniability (A).....	10
4.2.2 Indikatorer för plausible deniability (A)	10
4.3 Teorin Implausible deniability	10
4.3.1 Idealtyper för implausible deniability (B).....	11
4.3.2 Indikatorer för implausible deniability (B)	11
5 Analyser	12
5.1 Bakgrund inbördeskriget Syrien.....	12
5.1.1 Kemiska vapen i Syrien.....	13
5.1.2 Nervgasattack i Khan Sheikhun, Syrien 2017	13
5.1.3 Analys utifrån idealtyp och indikatorer.....	14
5.2 Bakgrund Sergej Skripal	16

5.2.1	Novitjok i Storbritannien mot Sergej Skripal.....	17
5.2.2	Analys utifrån idealtyp och indikatorer.....	17
5.3	Bakgrund Kim Jong-nam.	19
5.3.1	VX i Malaysia mot Kim Jong-nam	20
5.3.2	Analys mot idealtyp och indikatorer.	20
6	Slutsats	23
6.1	Förslag till vidare forskning	23
7	Referenser	24

1 Inledning

1.1 Inledning.

Den 13 januari 1993 antogs konventionen om förbud mot kemiska vapen och 4 år senare, 1997, trädde den i kraft (OPCW, 2016). 193 länder har undertecknat konventionen och ”*sedan den trädde i kraft har 99 % av världens deklarerade lager förstörts på ett verifierbart sätt under överinseende av Organisationen för förbud mot kemiska vapen (OPCW)*” (Council of the EU Pressmeddelande 410/22, 2022). Attacker med kemiska vapen har sedan dess introduktion under första världskriget varit väldigt få. Om man ser tillbaka från första världskrigets slut så har det varit ovanligt med attacker med kemiska vapen. Japanerna använde kemiska stridsmedel under andra världskriget och Irak använde kemiska stridsmedel bland annat i en attack 1988 i staden Halabja i Irak. Det har även används kemiska stridsmedel i terroristattentat 1994 och 1995 i Japan. Förutom dessa har det inte förekommit några större attacker med kemiska vapen.

På de senaste tio åren har det skett en stor ökning och trots förbud har det förekommit ett antal attacker med kemiska vapen. Vi har bland annat sett användning av kemiska vapen i Syrien vid ett flertal tillfällen. Det har skett minst två attacker med det ryska kemiska vapnet Novitjok, ett i Storbritannien och ett i Ryssland. Det har använts nervgift i Malaysia mot en halvbror till Nordkoreas ledare. Vi har även sett användning av radiologiska ämnen så som Polonium-210. Inget enskilt land har tagit på sig ansvar för dessa attacker, men i fallen enligt ovan finns det bevisning som visar var de kemiska ämnena kommer ifrån. De kemikalier som har använts kräver speciella laboratorier och stor ekonomisk ram för att kunna framställas, därför är det mycket troligt att dessa attacker är statsfinansierade.

Vad är det som har förändrats i världssamfundet som gör att det har blivit mer acceptabelt att använda kemiska vapen idag än för 30 år sedan? Jag kommer inte kunna svara på denna fråga i sin helhet. Däremot hoppas jag att denna studie kommer bidra med en ökad förståelse inom ämnet.

1.2 Studien

Denna studie kommer titta på tre fall av kemiska attacker med nervgaser som skett sedan 2017.

1. Syrien 2017. Saringasattack mot staden Khan Sheikhun i. Bashar al-Assads Regimen låg bakom med 88 döda (SVT Nyheter Utrikes, 2017).
2. Storbritannien 2018. Kemiska ämnet Novitjok användes i ett mordförsök på den avhoppad Ryska spionen Sergej Skripal och hans dotter. (Aftonbladet, 2018).
3. Malaysia 2017. Nervgiftet VX användes för mord på den nordkoreanska ledarens halvbror. Dådet utfördes av två kvinnor på Kuala Lumpur internationella flygplats i Malaysia (Dagens Nyheter, 2017).

1.3 Begrepp

CBRN	”Med förkortningen CBRN avses kemiska, biologiska, radiologiska och nukleära ämnen” (Totalförsvarets forskningsinstitut, u.d.).
Nervgaser/Nervgifter	”Mycket giftigt, färglösa vätskor som via inandning eller via hudkontamination kan vara dödliga inom några minuter” (Myndigheten för samhällsnykudd och beredskap, 2015). Nervgaser tas upp via inandning och genom huden. Förgiftning genom lungorna går fortast och symtom uppstår redan efter någon minut. Vid hudkontakt går förgiftningsförloppet långsammare. Symtom är bland annat salivavsöndring, tryck över bröstet, huvudvärk, kramper andningssvårigheter, medvetslöshet och till slut andningsstillestånd. Nervgaser påverkar andningsmuskelaturen i det centrala nervsystemet vilket leder till att andning upphör att fungera (Försvarsmakten, 2017).
Sarin	Sarin är ett nervgift som förekommer i både vätskeform och aerosoler (gas). Det är färg- och luktlöst och är utvecklat för krigsföring och ligger under kemiska vapen (cdc.gov, 2023).
VX	”är en mycket dödlig nervgas som utvecklades av brittiska forskare på 1950-talet. Gasen som är smaklös och luktfri är uppsatt på FN:s lista över massförstörelsevapen. En dödlig dos består av några 10-

tal milligram VX och döden inträffar inom 15 minuter” (Svenska YLE, 2017-02-24).

Novitjok

”Novitjok är ett av de farligaste gifterna i världen. Novitjok tillhör gruppen A-ämnen, vilket är fjärde generationens nervgaser som utvecklades i Sovjetunionen under 70- och 80-talet. Dessa utvecklades för att kunna undgå västländernas uppbyggda skyddsförmåga (Enquist & Isaksson, 2021).

1.4 Avgränsningar

Till denna studie har jag valt att avgränsa detta arbete till tre attacker med kemiska vapen/ämnen. Det finns fler händelser att välja mellan. Bland annat har det använts kemiska vapen i Syrien sedan starten av inbördeskriget 2013 samt att ämnet Novitjok har använts mot oppositionspolitikern Aleksej Navalnyj i Ryssland. Dessa händelser har stora likheter med varandra. Bland annat vilket land offret kommer ifrån och vem som kan ha beordrat dåden. Därför finns inget behov att ha med dessa i detta arbete. Det finns också händelser där man dödat genom att använda radiologiska ämnen så som Polonium-210 mot bland annat den ryska avhoppade regimkritikern Alexander Litvinenko. Då dessa inte faller under kemiska vapen eller ämnen väljer jag att inte ha med dessa.

2 Bakgrund

2.1 Tidigare forskning

Det finns mycket forskning kring de ämnen och händelser som jag har valt att ha med i det här arbetet. Kring teorin implausible deniability kan man bland annat hitta följande:

Uhlmann och McCombie har skrivit om Rysslands inblandning i det amerikanska valet utifrån teorin om implausible deniability (2020). Där tittar de på Rysslands inblandning i det amerikanska valet 2016, utifrån teorin. Oliver R Jones, har skrivit om Implausible deniability och stater ansvar mot privat militära företag (2009). Vilket ansvar har stater när de använder privata militära företag.

Till konceptet plausible deniability har bland annat av Michael Poznansky, i sin artikel försökt förklara konceptet och vidareutveckla detta (2022). Kyle m.fl. har i sin studie använt plausible deniability för att förklara USA:s engagemang i indirekt krigsföring (2021).

Om händelserna i Syrien finns det mycket skrivet i både rapporter och forskning, där FOI är främsta svenska aktör. De har bland annat gett ut *The Turkish Intervention in Libya* (Lund, 2022) samt *Syria's Civil War: Government Victory or Frozen Conflict?* (Aron, 2018) av Aron Lund. Samma författare har via Century Foundation gett ut skriften *No Justice for Khan Sheikhoun* (2017) som jag har använt till viss del i detta arbete.

När det gäller fallet med förgiftningen av Skripal i Storbritannien har bland annat Stefano Costanzi, och Gregory D Koblenz, skrivit en artikel om kontrollen av kemiska vapen och om behovet att uppdatera OPCWs lista över kemiska vapen (2019). Av det jag kan hitta runt denna händelse är forskningen mot kemiska ämnen, samt vårdkedjans omhändertagande av personer som är utsatta för kemiska vapen. I Skripal-fallet kan man också se att det finns ett stort allmänt intresse då det finns väldigt många nyhetsartiklar samt att man gjort TV-serie om händelsen.

I fallet gällande Kim Jong-nam i Malaysia finns det lite mindre information om händelsen. Det finns viss forskning, men det är vanligare med nyhetsartiklar. Det jag hittat är bland annat en artikel av Kim Hae Kyung om statsterrorism mot enskilda medborgare där bland annat Kim Jong-nam fallet ingår (2021). Författaren har till del med samma fall som jag, men han studerar fallen mot statsterrorism.

Jag har inte kunnat hitta någon forskning där man sammanför de tre händelser med nervgifter och teorin implausible deniability där stater vill förneka medverkande på ett mindre trovärdigt sätt. Alltså mitt bidrag är att titta på användning av kemiska vapen utifrån perspektivet implausible deniability.

3 Metod

Till detta arbete kommer jag använda mig av förklarande studier där jag genom en teori vill se om man kan förstå den senare tidens användning av kemiska vapen (Esaiasson, m.fl., 2017 s. 37).

Eftersom jag valt förklarande studier så kommer jag att använda mig av kongruensanalys (Esaiasson, m.fl., 2017 s. 107). Där vill jag pröva teorin, för att se om teorin kan förklara användningen av kemiska stridsmedel (Esaiasson, m.fl., 2017 s. 113).

Jag har valt att endast titta på en teori i detta arbete. I och med att jag endast har en teori bör jag ha i åtanke att det finns vissa risker (Blatter & Haverland, 2012, s. 191). Där tar de också höjd för att det är möjligt att använda kongruensanalys med bara en teori. Dock kommer denna analys ske i en något förenklad form utifrån deras ideal. Jag kommer utveckla detta mer under rubrik 3.1 Kongruensanalys.

I detta arbete är målsättningen att titta på ett antal händelser med kemiska vapen och jämföra dessa med teorin. Alltså en teoriprovande kongruensanalys om teorin implausible deniability för att se om jag kan härleda förväntningar av teorin och om de då passar in på mina observationer för att därefter se om den kan förklara varför vi sett en ökning av attacker med kemiska vapen.

För att kunna jämföra de tre fallen kommer sex stycken indikatorer att tas fram. Dessa kommer jag använda för att analysera och testa varje fall så lika som möjligt.

3.1 Kongruensanalys

Till detta arbete kommer jag som jag redan nämnt tidigare utgå ifrån kongruensanalys. Då jag vill se om man kan förstå varför kemiska vapen används vid ett antal tillfällen under senare år utifrån vald teori. Jag har valt att ha med en teori, implausible deniability till detta arbete vilket är genomförbart enligt Blatter & Haverland. För att kompensera detta kommer jag istället använda mig utav två idealtyper (Ingesson, 2022) skapade utifrån teorin och från konceptet plausible deniability. Det behöver jag för att kunna ”härleda konkreta förutsägelser och jämföra propositionerna och förutsägelser med empiriska observationer” [egen översättning] (Blatter & Haverland, 2012, s. 161). För att motverka de risker som existerar vid nyttjandet av endast en teori vid kongruensanalys kommer här konceptet plausible deniability användas för att skapa en jämförelse mot teorin implausible deniability. Detta för att kunna säkerställa validiteten i mitt arbete.

Då jag kommer skriva om CBRN och kemiska attacker där det är svårt att hitta den verkliga sanningen om attentatens planering och utföranden passar kongruensanalys bäst för denna uppsats.

3.2 Idealtyper

I de fall jag valt finns det många likheter, men också en del olikheter därför kommer jag att använda de tre fallen som separata händelser för att få en bredd för att eventuellt kunna påvisa hur samma mönster upprepar sig i olika empiriska sammanhang. Därför kommer jag att använda mig av idealtypsanalyser (Esaiasson, m.fl., 2017 s. 140) ”Genom att jämföra det verkliga samhällsfenomenen som intresserar oss med en renodlad idealtyp kan kännetecknande drag hos det verkliga samhällsfenomenet fångas in” (Esaiasson, m.fl., 2017 s. 141). Genom att ha med idealtyper blir det lättare att jämföra olika fall utan att skillnaderna slår igenom och påverkar analysen.

Jag kommer att ta fram en idealtyp för konceptet plausible deniability samt en för teorin implausible deniability. Sedan kommer jag att jämföra dessa idealtyper mot de händelser jag valt.

3.3 Indikatorer

Utöver idealtyper kommer jag att använda mig utav indikatorer (Blatter & Haverland, 2012, s. 166), utifrån teorin om implausible deniability och från konceptet plausible deniability. Dessa indikatorer är skapade utifrån idealtyperna. Sedan kommer jag pröva indikatorerna mot de fall jag valt att ta med. Genom indikatorerna vill jag kunna bygga resonemanget mot teorin och konceptet i analysen. I resultatet kommer idealtyper och indikatorer sammanställas för att utröna om teorin kan förklara och svara på varför nyttjandet av kemiska vapen har ökat. Dessa indikatorer kommer presenteras i kapitel 4.3.

3.4 Urval

Jag har valt att använda mig av en jämförande design (Esaiasson, m.fl., 2017 s. 107) i denna studie och där kommer jag att använda mig av en metod som till delvis påminner om mest olika design (Esaiasson, m.fl., 2017 s. 104). När det gäller händelser med kemiska vapen finns det inte så många händelser man kan använda sig av, varför jag då inte har möjlighet att använda en renodlad mest olika design. Fallen skiljer sig åt på många sätt då det är olika stater som genomför attackerna. Ett av fallen är en attack mot en hel

stad medan de två andra är mot enskilda personer men även där skiljer det. Då i ett fall är det andra personer än måltavlan som blir kontaminerade och en av dessa oskyldiga avlider. Likheter är bland annat att det är kemiska vapen inblandade. Min bedömning är att urvalet kommer ge tillräckligt med underlag för att kunna dra en slutsats.

3.5 Källkritik

”Källkritik är vårt främsta vapen mot lögn, felaktigheter och desinformation” (Esaiasson, m.fl., 2017 s. 287). Därför är det mycket viktigt att vara kritisk till de texter och källor man har med i arbetet. För att lättare kunna värdera källorna kommer jag i mitt arbete utgå från ”ädel-OST principen = Äkthet, Oberoende, Samtidighet, Tendens” (Esaiasson, m.fl., 2017 s. 288). De tre fall jag kommer att titta på är relativt nya och att de öppna källor som finns, är mycket hämtat från media. Detta gör det extra viktigt att vara källkritisk.

Utifrån de kemiska attacker som jag har valt att använda har jag hämtat information från öppna medier via internet. Det finns med all sannolikhet mer kunskap och bevis runt dessa händelser, men då detta är känslig information lär mycket vara hemligstämpat. Eftersom det här kommer vara ett öppet arbete så kommer inga hemliga uppgifter användas. Det gör att processpäring kan bli svårt om inte omöjligt då jag till stor del fått förlita mig på artiklar från nyhetssidor på internet. Var de har fått informationen ifrån täcks till stor del av mediernas meddelarfrihet.

När det gäller källor från internet kommer jag värdera rapporter och utredningar om aktuella händelser högre än artiklar ur dagspress, då dessa i regel saknar hänvisningar och referenser. Jag kommer behöva hitta många olika källor för att få så mycket källmaterial som möjligt, ”skälet är förstås att det blir lättare att utkristallisera sanningen ju mer källmaterial som ingår i analysen” (Esaiasson, m.fl., 2017 s. 298). Om flera av varandra oberoende källor säger samma sak om en händelse, ökar sannolikheten att det är sant.

Det finns många konspirationsteorier, fake news och missledande artiklar kring dessa händelser är det av stor vikt att noga analysera det material jag tänkt använda. Ett exempel på detta är en video från Newsvoice.se på Youtube där en amerikansk reporter presenterar en mängd fakta som tyder på att Regimen i Syrien var oskyldig (newsvoice.se, 2017).

Jag kommer också behöva vara väldigt noggrann och analysera de källor jag använder så att jag inte endast använder källor som kan påvisa vald teori. Då risken är att källor som går emot teorin inte används och påverkar validiteten i arbetet negativt (Blatter & Haverland, 2012, s. 161).

4 Teori

I detta arbete kommer jag att använda mig av teorin Implausible Deniability. Cormac och Aldrich beskriver denna teori i sin artikel *Grey is the new black* (2018). Denna teori används oftast i samband med hemliga operationer där stater, organisationer eller personer är aktörer.

För att tydliggöra teorin kommer jag först beskriva centrala delar som teorin är uppbyggd av. Dessa är covert actions och plausible deniability.

4.1 Covert actions

För att få lite bättre förståelse för teorin och dess tillämpbarhet kommer jag beskriva begreppet Covert actions [hemliga operationer]. Med covert actions menas i regel att en stat försöker påverka en annan stat utan att denne upptäcker det. Covert action sanktioneras oftast genom en stats underrättelsetjänst så som t.ex. CIA (USA), MI6 (Storbritannien) eller GRU (Ryssland), men kan även utövas av andra aktörer så som civila firmor. Alla länder har inte sådana organisationer. Genom covert actions vill man påverka ett annat land utan att landet ska veta om det. Man ska med andra ord inte förstå att man blivit påverkad. De aktiviteter man kan genomföra är bland annat sabotage, mord, spridning av propaganda eller andra aktiviteter för att t.ex. minska förtroendet för landets ledning.

Ett problem med covert actions är risken för att bli upptäckt och vad det kan få för konsekvenser vilket man måste ha med i planeringen av en covert actions. Enligt Michael F Joseph och Michael Poznansky så finns det tre sätt där en covert action kan bli avslöjad. Första är interna läckor som avslöjar planerna eller operationen. Andra är att man blir avslöjad av motståndarens egen underrättelsetjänst och det tredje sättet är att man blir avslöjad av media eller civilbefolkning i landet (Joseph & Poznansky, 2018).

På grund av denna risk att bli upptäckta så planeras många covert actions genom konceptet plausible deniability. Skulle man bli upptäckta kan man då på ett trovärdigt sätt förneka inblandning och på så sätt minska risken för diplomatiska konsekvenser. Det har med modern teknik så som t.ex. mobiltelefoner med kameror blivit svårare att hålla operationerna hemliga. Ett exempel på detta är foton tagna med mobiltelefoner på ryska soldater i östra Ukraina 2014 och sedan upplagda på internet (Joseph & Poznansky, 2018, s. 321). Detta är en av flera anledningar till att många länder istället använder sig av implausible deniability istället i sin planering av covert actions.

Ett problem med covert actions ur diskursens synvinkel är definitionen om vad som är en lyckad operation (Cormac, m.fl., 2021). Hur ska man veta om en covert action är

lyckad, misslyckad eller något mitt emellan då den oftast är väldigt hemlig. Om det inte går att utvärdera en covert action hur vet man då om det fungerar. Detta är inget jag kommer svara på i detta arbete, men jag tycker det är viktigt att man har med det senare i analyserna av de tre fallen.

4.2 Konceptet Plausible deniability

För att förstå teorin implausible deniability kommer jag först beskriva föregångaren till denna. Konceptet plausible deniability började användas av USA i början av kalla kriget (Cormac & Aldrich, 2018, s. 482). Utveckling av plausible deniability har under lång tid använts av vissa som doktrin i utförandet av dolda/hemliga operationer. Dock saknas det en konceptuell grund i den befintliga diskursen (Cormac & Aldrich, 2018, p. 479). Detta innebär att plausible deniability blir mer ett koncept än en teori. Då vissa använder plausible deniability som doktrin, för andra är det ett modeord, eller att det används som ett övergripande mål för att knyta ihop hemliga operationer. Plausible deniability grundar sig i att stater, organisationer eller personer ska genomföra hemliga operationer utan att någon skall kunna knytas till dessa. Själva händelsen behöver inte vara hemlig som vid t.ex. ett mord kommer någon hittas död eller anmälas saknad. Dock ska det inte gå att härleda vem eller vilka som planerat eller beordrat händelsen. Stater eller organisationer ska då kunna förneka på ett troligt och trovärdigt sätt all inblandning i den aktuella händelsen (Cormac & Aldrich, 2018, s. 478).

Problemet med denna teori är att den inte alltid har fungerat så bra. Detta då det inte alltid varit så lätt att hålla hemliga operationer hemliga. Exempel på det är CIA misslyckande att avsätta Fidel Castro vid Grisbukten 1961 eller deras inblandningar i Laos, Angola och Afghanistan. På liknande sätt har vi sett Rysslands inblandning i Ukraina 2014 (Cormac & Aldrich, 2018, s. 478). Trots att man har misslyckats med att förneka inblandning i fallen ovan, behöver det inte tyda på att det är en misslyckad hemlig operation, utan man kan helt enkelt planerat händelsen utifrån att det från början inte var möjligt att hemlighålla.

Andra oklarheter runt plausible deniability är under hur lång tid som flytt innan man behöver kunna förneka inblandning för att kunna säga att en operation har lyckats. Då vi idag har mer tillgänglig tillgång till information, har stater och organisationer som vill genomföra påtrycknings- eller hemliga operationer behövt tänka annorlunda. Man kan se att från 11 september 2001 och framåt har användning av privata militära organisationer ökat och detta har då i sin tur gjort att det blir svårare att dölja eller förneka inblandning utifrån ett troligt eller trovärdigt sätt. Detta på grund av att de privata militära organisationerna har nära band till statsdrivna aktörer. Bland annat genom att man ofta rekryterar personal mellan dessa parter samt att man i vissa fall delar information mellan varandra (Cormac & Aldrich, 2018, s. 485). I dagens samhällen med stor tillgång till olika medier påverkas också validiteten i detta koncept. Det blir allt svårare att genomföra

hemliga operationer och kunna förneka dessa. (Cormac & Aldrich, 2018, s. 486). Allt detta tillsammans gör att konceptet bakom plausible deniability kan ifrågasättas.

4.2.1 Idealtyp för plausible deniability (A)

Idealtyp A En operation där man på ett trovärdigt sätt kan förneka inblandning eller att den inte går att upptäcka. Det ska gå att förneka på trovärdigt sätt.

4.2.2 Indikatorer för plausible deniability (A)

Indikator 1 A Intention att dölja medverkan i början samt att tydliga bevis saknas för att kunna härleda vem eller vilka som genomfört händelsen eller operationen.

4.3 Teorin Implausible deniability

Teorin utgår från att en person, organisation eller stat vill förneka sin inblandning i en händelse trots att det för andra är uppenbart att de är inblandade. Teorin används oftast inom politik och internationella relationer. Författarna menar att det inte längre är nödvändigt att trovärdigt kunna förneka en händelse, utan att det räcker med att det finns en otydlighet kring händelsen för att man inte ska kunna ställas till svars. Samtidigt kan person, organisation eller stat dra nytta av händelsen genom att sprida desinformation och osäkerhet genom t.ex. propaganda eller hot och på så sätt få sin vilja igenom. Syftet kan också vara att visa vilka resurser staten eller organisationen har för att få sin vilja igenom.

Många av de hemliga operationer som genomfördes under kalla kriget nyttjade metoden plausible deniability, men man kan nu i efterhand se att resultatet blev enligt teorin implausible deniability. Saker och ting utvecklas, så också teorier. Implausible deniability har logik och politiskt värde. Specialstyrkor, dolda handlingar och den moderna övergången av underrättelsetjänstemän från samlare till jägare, tillåter politiker att signalera handlingskraft och motståndskraft när de vill (Cormac & Aldrich, 2018, s. 487).

Idag behöver man agera på flera arenor när man genomför hemliga operationer för att kunna vara framgångsrik. För att genomföra en hemlig operation eller påverkan mot andra länder behöver man tänka större. För en sådan operation kommer i realiteten innebära flera nivåer av exponering där allierade, motståndare och inhemsk publik vet eller kommer veta om operationen, kan till och med vara en del av den, allt föra att skapa en unik form av drama runt operationen. ”*Hemliga operationer kan på sitt vis vara en typ av hemlig teater för att kommunicera och skapa osäkerhet*” (Cormac & Aldrich, 2018, s. 488). Denna teater kan om man vill framhäva skräck eller stor rädsla. Exempel på detta kan vara att man använder kemiska vapen. Vilket jag kommer analysera i senare kapitel.

Implausible deniability medför att ledare kan visa beslutsamhet och styrka utan att riskera ett öppet krig. Man kan förenklat säga att det blivit ett nytt sätt att kommunicera mellan stater. För att det ska vara framgångsrikt gäller det att båda staterna och deras underrättelsetjänster kan se och förstå de budskap som respektive stat sänder. Hybridkrig är också ett exempel där implausible deniability används för att uppnå exploaterbar tvetydighet (exploitable ambiguity). Detta sätt utvecklades i USA, men har på senaste tiden varit mer associerade med Ryssland. Metoden går ut på att kombinera politiska och militära aktiviteter med hemliga operationer och speciellt påverkansoperationer. Syftet är helt enkelt att skapa en situation där det är oklart om det pågår ett slags krig. Sedan om det skulle pågå ett slags krig vill man göra det oklart om vem som är motståndaren, det vill säga skapa tvetydighet (Cormac & Aldrich, 2018, s. 490). Tydligt exempel på detta är Rysslands inblandning i att skapa motsättningar i Ukrainiska Donbas-regionen.

Teorin som denna har ett väldigt brett användningsområde. Allt från lönnmord till att skapa politiska kriser och krig. Mitt val är att i detta arbete använda den för att försöka svara på om den kan förklara och förstå varför man använde nervgaser i ett antal attacker som inträffat sedan 2017.

I och med att teorin är mer av beskrivande karaktär kommer jag behöva ha ett flertal fall att jämföra mellan för att kunna påvisa teorins tillämpningsområde. Jag kommer även använda nedan beskrivna indikatorer ur teorin för att lättare kunna operationalisera analyserna.

4.3.1 Idealtyper för implausible deniability (B)

Idealtyp B En operation eller händelse där man förnekar inblandning, men att förnekandet inte är trovärdig. Syfte kan vara att skapa publicitet, osäkerhet och förvirring kring händelsen.

4.3.2 Indikatorer för implausible deniability (B)

Indikator 1 B Det finns tecken på att landets ledning varit del i genomförandeplaneringen av händelsen.

Indikator 2 B Genom händelsen vill man varna, hindra eller hota personer eller aktörer från att motsäga landet och dess ledare. Eller påverka, hota person eller organisation.

Indikator 3 B. Det finns anledning till att förneka inblandning i händelsen.

5 Analyser

5.1 Bakgrund inbördeskriget Syrien

Inbördeskriget i Syrien startade 2011. Det började genom demonstrationer efter den arabiska våren. Arabiska våren startade i Tunisien december 2010 efter att en frukthandlare tände eld på sig själv efter att polisen beslagtagit hans fruktkärra (SVT, 2015). Historien spred sig över landet och folket började protestera mot orättvisorna i landet. Protesterna spred sig till andra länder i Nordafrika och Mellanöstern, bland andra Egypten, Algeriet, Libyen, Marocko och senare till Syrien, Jemen och Bahrain (Globalis.se, 2022).

Protesterna i Syrien började i mars 2011 med att protester där folket ställde krav om frigörelse. Al Assad regimen som styrde landet försökte slå ner protesterna. Men de fortsatte och i början av sommaren 2011 kom regimen att tappa kontrollen av vissa regioner. Där tog upprorsmakare och lokala ledare över makten (Lund, 2018, s. 17). I september hade rebellerna organiserat sig och väpnade strider förekom i städer runt omkring i Syrien mot den av Assad ledda krigsmakten (Britannica.com, 2023).

Free Syrian Army (FSA) grundades av avhoppade militärer från den av Assad ledda Syrian Arab Army (SAA). Problemet var dock att de hade svårt att få med sig många av de lokala små grupper som redan fanns runt om i landet.

Världssamfundet gjorde många försök att få slut på konflikten från sent 2011 till början på 2012. Bland annat gick regimen med på att arabförbundet skulle medla i konflikten samt att regimen skulle backa tillbaka sina stridsvagnar och militära fordon från städer och att arabförbundet skulle övervaka denna tillbakadragning. Regimen skulle också släppa politiska fångar och upphöra med våldsamt motstånd mot protester i landet. Observatörerna insåg ganska snabbt att de inte hade det mandat de behövde då de var hårt begränsade av regimen i Syrien. Missionen avbröts i januari 2012 och arabförbundet tog hem sina observatörer (Britannica.com, 2023). Sedan dess har flera försök till medling gjorts, men utan något större resultat.

2015 går ryska styrkor in i Syrien för att stötta regimen. Ryska flygvapnet bombar rebellstyrkor och Jihadstyrkor samtidigt som markstyrkor tar terräng på marken. Rebellerna förhandlade till sig en kapitulation ur delar av Aleppo och andra städer runt om i Syrien och dessa styrkor började försvinna (Lund, 2018).

5.1.1 Kemiska vapen i Syrien.

2013 genomfördes en kemiska attack mot ett rebellkontrollerat område i Damaskus. Efter en FN-ledd undersökning konstaterades det att sarin använts. Dock nekades FN att uppge vem som hade varit ansvarig för denna attack, men SAA utpekades som ansvariga (Lund, 2018). USA hotade med att bomba landet vilket gjorde att Syriens Regim gick med på att genom OPCW överseende avveckla landets samtliga kemiska vapen. I juni 2014 hade 1300 ton kemiska vapen destruerats och det skulle ha varit 100 % av landets kemiska vapen. Dock var OPCW osäkra på om detta verkligen var sant, då den Syriska Regimen inte var konsekventa med de uppgifter som lämnades till OPCW.

5.1.2 Nervgasattack i Khan Sheikhun, Syrien 2017

Den 4 april 2017 spreds nyheten om att staden Khan Sheikhun hade blivit utsatt för en attack med vad man misstänkte kunde vara kemiska vapen. USA svarade på denna attack två dagar senare när USA bombade flygbasen Shayrat i Syrien då de hävdade att flygplanet som utförde attacken mot Khan Sheikhun kom därifrån. Detta möttes av stora protester från Syriska staten och från Ryssland (Lund, 2017).

När denna nyhet kom satte OPCW upp ett team för att kunna genomföra en utredning om vad som hade hänt. Deras uppgift var att hitta information om vad som hänt, men på grund av säkerhetsläget avstod denna grupp att besöka Khan Sheikhun samt flygbasen Shayrat varifrån det flygplan som genomförde attacken kom ifrån. Genom intervjuer med personer ur Regimen och från motståndsgupper samt provtagningar på skadade och döda kunde de få fram bevis. De fick också miljöprover från Khan Sheikhun från både regimen och motståndsgupperna vilket gjorde att de kunde säkra spår på att det var sarin som användes vid attacken. Genom att de hade fått prover från både regimen och från motståndsgupper och att dessa visade samma resultat kunde OPCW utesluta att proverna var förfälskade (Lund, 2017).

Det man nu behövde få fram var sarinet kom ifrån. Samtliga aktörer i konflikten förnekade inblandning. USA presenterade flygradarbilder över färdväg på det flygplan som misstänktes ha släppt det kemiska stridsmedlet. Detta avfärdades från både Regimen och Rysslands sida som kom med ett antal förklaringar över tid om vad som hänt. ”Dessa var ofta motsägelsefulla” (Lund, 2017) [Egen översättning] vilket gjorde att realiteten i dessa utsagor kunde ifrågasättas och i vissa fall motbevisas. Detta visade dock att både regimen och Ryssland försökte dölja sin inblandning i händelsen.

Nu när Fact-Finding Mission hade konstaterat att det var sarin som hade används vid attacken var det Joint Investigative Mechanism (JIM) som tog över ärendet för identifiera vilka som var skyldiga för attacken. JIM opererade via mandat från FN och OPCW vilket gav något större mandat än vad OPCW Fact-Finding Mission hade. Trots detta mandat hade de svårt att genomföra sitt arbete då de ständigt motarbetades av regimen och Ryssland. Dessa två aktörer bedrev en påverkanskampanj mot JIM-gruppen där de försökte skapa ett missförtroende för deras sätt att arbeta och på de bevis de hade samlat ihop.

För att få reda ut vem som var ansvarig för attacken fick JIM-gruppen sammanställa de bevis som de hade. Det var bland annat foto och filmer från den misstänkta kratern i Khan Sheikhun, vilken tydde på att det var en bomb från luften. Detta jämfördes då med den luftlägesbild som FN hade vid tidpunkten för händelsen. Sedan analyserades det sarin man hade kunnat säkra i närtid av händelsen. Detta blev det säkraste beviset på att det med väldigt hög sannolikhet hade varit den syrianska regimen som genomfört attacken. Det sarin som syriska regimen skapat ser annorlunda ut i jämförelse med andra länders sarin. Syriska regimen's sarin är ett tvåkomponents sarin som blandas strax innan användning samt att man tillsätter ett ämne för att få sarinet mer stabilt och lätthanterligt och därför har det syriska sarinet en speciell kemiska form. Detta jämfördes även med prover från det syrianska sarin som destruerats via OPCW några år tidigare (Lund, 2018, s. 7-8).

5.1.3 Analys utifrån idealtyp och indikatorer.

Indikator 1 A *Intention att redan i planering dölja medverkan samt att tydliga bevis saknas för att kunna härleda vem eller vilka som genomfört händelsen eller operationen.*

Den syriska regimen hade möjligheter att använda konventionella bomber vilket både Syriska regimen och Ryssland gjort vid flertalet tillfällen. Båda länderna hade tillgång till både flygplan och bomber vid tidpunkten för attacken. Om regimen hade använt sig utav dessa konventionella vapen hade det inte fått någon större uppmärksamhet då detta är en naturlig del i krig. Genom att använda okonventionella vapen så som kemiska vapen, kan man förvänta sig att man får uppmärksamhet riktad mot sig. Detta borde regimen haft god kännedom om vid planerandet av denna attack.

Indikator 1 B *Det finns goda skäl till att landets ledning varit del i genomförandeplaneringen av händelsen.*

Utifrån de bevis som presenterades då främst av JIM-teamet som var på plats i Syrien är det svårt att hävda att regimen inte var inblandad. Som jag redan varit inne på så har det syriska sarinet en speciell kemisk uppbyggnad vilket gör det lätt att spåra. Frågan om regimen undvikit att deklarerar delar av det sarin som destruerades av OPCW 2014 eller om Regimen framställt nytt sarin efter deklARATIONEN om att de hade förstört hela sitt lager. Men det är nog mindre sannolikt då landet har svårt att importera ämnen till detta på grund sanktioner. Att enskilda beslutsfattare inom Syriens armé i eget bevåg gömt undan eller framställt nytt sarin utan regimen's vetande för att sedan använda detta mot en rebellkontrollerad stad ser jag som mycket otroligt.

Som jag beskrev i 4.3 teorin, så går den ut på att man på ett troligt sätt skall kunna förneka inblandning i en händelse eller skapa så stora osäkerheter kring händelsen att det blir svårt att lagföra eller utdela sanktioner mot ledaren eller landet. Regimen i Syrien och Ryssland förnekade all inblandning och uppgav att händelsen inträffat när regimen bombade ett av rebellernas vapenlager innehållande kemiska stridsmedel. Senare ändrade regimen och Ryssland sina anklagelser till att det var en rebellgrupp som hade sprängt en markbomb (Lund, 2018, s. 5). Regimen och Ryssland fortsatte att komma med nya teorier

om händelsen, men det enda sammanhängande var att regimen var oskyldig. Detta för att sprida osäkerheter ”ambiguity” kring händelsen (Cormac & Aldrich, 2018, s. 490-491). Den osäkerhet (ambiguity) som skapas genom implausible deniability gör att det blir svårare för stora organisationer som t.ex. NATO att ta viktiga beslut (Cormac & Aldrich, 2018, s. 490). Dock var aldrig regimen eller Rysslands förnekanden och teorier särskilt trovärdiga. Vilket tyder på implausible deniability.

Indikator 2 B *Genom händelsen vill man varna, hindra eller hota personer eller aktörer från att motsäga landet och dess ledare. Eller påverka, hota person eller organisation.*

Största anledningen till att kemiska vapen används är den skrämsel effekt dessa vapen har och det värdet ska man inte underskatta. Vi kommer nog aldrig få veta hur det exakt gått till i planeringen och därför bara kan spekulera i det verkliga syftet. Men ett syfte kan vara genom att använda kemiska vapen förmedla en bild av att regimen är beredda att göra väldigt hemska saker för att behålla sin makt över landet. Regimen talar om för rebellerna att de inte tänker backa. Assad regimen sänder också en signal till övriga välden om att de går sin egen väg och att de inte påverkas av andra.

Indikator 3 B *Det finns anledning till att förneka inblandning i händelsen.*

Syrien har sedan 2011 stått under flertalet sanktioner som blivit fler efterhand konflikten ökat (sanctionsmap.eu, 2023). Det gäller bland annat vapenimport, import, export samt flertalet ekonomiska sanktioner. Detta kan få innebörden att ju fler sanktioner ett land har på sig desto mindre bryr man sig om man får ännu fler. Vidare har Syriens regim stort stöd av Ryssland som har möjligheter via sitt veto stoppa vissa av de sanktioner som framförs via FN. Det som talar för detta scenario är Rysslands skydd av Syrien där de med sitt veto i FN motsätter sig internationell inblandning. De har vid 12 tillfällen från 2013-2018 använt vetorätten, varav fyra är mot utredningar om kemiska vapen och ett är mot sanktioner mot användning av kemiska vapen (rte.ie, 2018). Dock ska man ha med sig att det finns ett överhängande hot från bland annat USA om att de kan gå in i landet med en militär styrka om Regimen använder kemiska vapen. Skulle kunna vara anledning till att Regimen förnekade inblandning i dessa händelser då en attack som denna med kemiska vapen mot Khan Sheikhun hade kunnat leda till ett fullskaligt krig då USA i början av kriget hade hotat med att gå in i landet om kemiska vapen användes mot civilbefolkningen. Samtidigt kan man anta att den Syriska Regimen kände sig ganska trygg med att ha ryska trupper i landet. Efter attacken mot Khan Sheikhun genomförde USA en attack med långdistansmissiler mot Shayrat airbase som vedergällning för den attack som skedde i Khan Sheikhun.

Idealtyp A *En operation där man på ett trovärdigt sätt kan förneka inblandning eller att den inte går att upptäcka. Det ska gå att förneka på trovärdigt sätt.*

I min analys av händelsen i Syrien så kan man se försök till att genomföra attacken så att man inte direkt skall kunna peka ut vem som är ansvarig. De använder sig av kemiska vapen som enligt Regimen skulle ha varit destruerade samt att de snabbt anklagade

motståndsbeller för dådet. Samtidigt var det för många faktorer som gjorde det svårt att genomföra detta dolt och det borde Regimen haft med i sin planering.

Så i detta fall kan Assad-regimen i Syrien inte förneka inblandning på ett trovärdigt sätt. Det finns för många indikatorer som pekar ut Assad Regimen som ansvariga för dådet. Vilket gör att konceptet plausible deniability inte är tillämpligt att använda på detta fall.

Idealtyp B *En operation eller händelse där man förnekar inblandning, men att förnekandet inte är trovärdigt. Syfte kan vara att skapa publicitet, osäkerhet och förvirring kring händelsen.*

Ser man på denna händelse utifrån teorin implausible deniability kan man utesluta att den Syriska Regimen planerade denna attack utifrån att den skulle vara hemlig eller att den skulle kunna gå omärkt förbi. Det går inte att på omärkt sätt via flyg släppa en kemisk bomb och döda 80 personer (Al Jazerra, 2018). Det man lyckades med var att sända signaler till rebeller och omvärlden att Regimen är stark och beslutsam.

5.2 Bakgrund Sergej Skripal

Sergej Skripal föddes 23 juni 1951 i Kaliningrad. Skripal började sin militära karriär som fallskärmsoldat i de ryska elitförbanden VDV. Hans förband var ett av de första förband som av Ryssarna sattes in i Afghanistan 1979. Efter Afghanistan kom han in på Diplomatic Military Academy i Moskva där han senare tog examen. Därefter verkar det som om att Rysslands (dåvarande Sovjetunionen) underrättelsetjänst (GRU) fick upp ögonen för honom. Han började på avdelningen för ”första direktoratet, som fokuserade på spioneri i Europa” [egen översättning] (bbc.com, 2018). Där var han under två perioder stationerad utomlands och det var under en av dessa perioder som han blev rekryterad till spion av den Brittiska underrättelsetjänsten. Skripal jobbade inom GRU fram till 1999-2000 då han sade upp sig. Enligt utsagor hade han tröttnat på korruptionen inom GRU. Fyra år senare greps han och ställdes inför rätta för spioneri och dömdes till 13 år i arbetsläger. Där blev han kvar till 2010 då han plötsligt frigavs i ett utbyte mot ryska spioner. Han och hans fru bosatte sig därefter i Salisbury.

5.2.1 Novitjok i Storbritannien mot Sergej Skripal.

Den 4 mars 2018 påträffades Skripal och hans dotter Yulia sittandes medvetslösa på en parkbänk i Salisbury. Skripal och dottern förs till Salisbury District Hospital där de båda försattes i konstgjord koma för att förhindra att organ ta skada av förgiftningen. Man misstänker att de har blivit förgiftade med någon typ av nervgift. Den 7 mars kommer svar på de prover som tagits och de visar att de blivit förgiftade med nervgift. dock behövs det ytterligare tester för att få fram vilket ämne och den 12 april offentliggörs det att Skripal, dottern och de poliser som deltagit i insatsen blivit förgiftade av ämnet Novitjok (independent.co.uk, 2021). Detta tre dagar efter att dottern Yulia skrivits ut från sjukhuset. Skripal skrivs ut lite mer än en månad senare den 18 maj. Totalt var det 21 personer som blev utsatta för nervgasen Novitjok och behövde vård (itv.com, 2018). I juli 2018 avlider en person och ytterligare en person vårdas på Salisbury District Hospital på grund av kontakt med nervgasen (Metropolitan Police, 2018). De hittade en parfymflaska med Novitjok och kvinnan som dog hade sprayat detta ämne på kroppen.

En tid efter händelsen pekas två personer ut som misstänkta gärningsmän. Ruslan Bosjirov och Alexander Petrov pekas ut som misstänkta. Efter utredningar från bland annat Bellincat (Reuters.com, 2021) så pekas de två männen ut som Anatolij Tjepiga och Alexander Misjkin. Båda två tillhör elitförband 29155 inom ryska GRU och har sedan tidigare fått utmärkelsen ”hero of Russia” (theguardian.com, 2020). Dessa två var specialutbildade underrättelseofficerare från Ryssland och hade varit i Salisbury vid tidpunkten för förgiftningen av Skripal och hans dotter. 2020 läggs ytterligare en person, Denis Vjatjeslavovitj Sergejev från ryska GRU, med på listan av misstänkta.

5.2.2 Analys utifrån idealtyp och indikatorer.

Indikator 1 A *Intention att redan i planering dölja medverkan samt att tydliga bevis saknas för att kunna härleda vem eller vilka som genomfört händelsen eller operationen.*

Ska man tro det som skrivs ibland annat tidningar och andra medier så har Rysslands säkerhetstjänst andra sätt att döda avhoppare på än att använda ett av världens farligaste kemiska ämne (svt.se, 2022). T.ex. har man läst om hur personer ur den ekonomiska och politiska eliten i Ryssland ramlat utför trappor och fönster med mera. I detta fall är det tydligt att man vill mer än att bara få bort några individer. Här vill man sända signaler vilket gör att konceptet plausible deniability inte är tillämpligt.

Indikator 1 B *Det finns goda skäl till att landets ledning varit del i genomförandeplaneringen av händelsen.*

Denna gärning fyller många kriterier för att passa in under teorin implausible deniability. Den har covert actions där man inte med 100 % säkerhet kan peka ut vem som hade beordrat operationen. Mycket pekar dock på att det kom från den högsta ledningen i Ryssland och kanske till och med från Vladimir Putin. En anledning kan vara, som New York Times skriver, att Putin tar det mer personligt när det är personer inom

säkerhetstjänsten som hoppar av eftersom han själv är sprungen därifrån. Därför blir det mer personligt (nytimes.com, 2018).

Ytterligare förklaring till att högsta ledningen haft kännedom om händelsen är att det krävs stor och noggrann planering för att genomföra ett mord med kemiska ämnen. Framför allt när det sker i ett annat land än sitt eget, då det finns stor risk för diplomatiska kriser. Sedan är inte Novitjok en dussinvara som man kan köpa på det lokala apoteket. Då behöver man få tillgång till detta speciella ämne, vilket borde tyda på att det var högt uppsatta chefer som beordrat uppdraget. Efter mordförsöket genomförde Ryssland dessutom en omfattande desinformationskampanj, vilket kräver synkronisering på hög nivå. Efter att Storbritannien pekade ut två misstänkta personer fick dessa i rysk television förneka all inblandning och att de som turister hade besökt Salisbury för att titta på den kända katedralen (theguardian.com, 2020). Genom förnekande och en typ av teater där man intervjuar de misstänkta spionerna som utförde dådet så skapar man en tvetydighet (ambiguity) runt hela händelsen om vem som var ansvarig. Dock är denna teater inte speciellt trovärdig.

Indikator 2 B *Genom händelsen vill man varna, hindra eller hota personer eller aktörer från att motsäga landet och dess ledare. Eller påverka, hota person eller organisation*

Ett mycket troligt scenario i denna händelse är att Ryssland vill sända signaler till sina avhoppade landsmän. Det grundar jag på det tillvägagångssätt och val av att använda det kemiska ämnet Novitjok. De vill genom detta och andra mord och mordförsök signalera till sina avhoppade landsmän att oavsett var du gömmer dig kommer vi hitta dig och vi kan döda dig. De vill skrämma sina avhoppare till tystnad. Genom att använda kemiska vapen så skapas också en stor osäkerhet om vad Ryssland är beredd att göra. Då i sin tur utvecklas myter och rädsla inför vad Ryssland är beredda att göra för att uppnå deras mål. Samtidigt så sänder Ryssland också signaler till den inhemska publiken om att man skall vara lojal mot sin ledare annars kan hemska saker inträffa (Cormac & Aldrich, 2018, s. 491).

I detta fall lyckades man med åtminstone en sak och det var att tysta Skripal. Har inte kunnat hitta något uttalat från honom sedan händelsen (www.bbc.com, 2020). Att det blev en mindre diplomatisk kris mellan länderna påverkade inte Ryssland nämnvärt.

Indikator 3 B *Det finns anledning till att förneka inblandning i händelsen.*

När man pratar om Ryssland och dess system så ska man ha med sig att de aldrig kommer att erkänna en händelse således det inte ingår i en specifik plan. Därför kan man i detta fall utgå ifrån att de kommer förneka all inblandning i händelsen. Ett antagande att de gör dessa förnekanden för att komma så lindrigt undan som möjligt från diplomatiska kriser. Ryssland vet att de är en stormakt och dessutom en kärnvapenmakt. De hade en väl utvecklad handel med framför allt råvaror så som olja och gas där många länder var beroende av denna export. Risken att Ryssland skulle få på sig internationella sanktioner sågs som mycket små. Storbritannien valde att utvisa 23 diplomater från Ryssland ambassad (rusi.org, 2018). Andra allierade följde Storbritanniens exempel och utvisade

ryska diplomater. Det är förvisso ett nederlag för Ryssland, men konsekvensen av detta blir inte speciellt stor.

Idealtyp A *En operation där man på ett trovärdigt sätt kan förneka inblandning eller att den inte går att upptäcka. Det ska gå att förneka på trovärdigt sätt.*

Varför väljer man att utföra ett mordförsök med nervgifter och varför använder man då ett sådant specifikt ämne som Novitjok, som är väldigt förknippat med Ryssland? Därför att man vill sända signaler. Därför är det i detta fall svårt att härleda händelsen till konceptet om plausible deniability. Hade man velat att detta mordförsök skulle vara mer anonymt hade man inte använt ett av världens farligaste kemiska ämnen som dessutom är starkt förknippat med Ryssland (hbl.fi, 2018).

Idealtyp B *En operation eller händelse där man förnekar inblandning men att förnekandet inte är trovärdig. Syfte kan vara att skapa publicitet, osäkerhet och förvirring kring händelsen.*

Denna händelse skulle man kunna använda som ett skolboksexempel på teorin om implausible deniability. Det är så mycket som tyder på att det är Ryssland som genomfört detta dåd. Det är flera misstänkta ryska agenter som varit på platsen, Dessutom ett ämne som är framtaget i dåvarande Sovjet (hbl.fi, 2018) samt att dådet är riktat mot en rysk avhoppad agent. Sedan har Ryssland försökt att skapa otydlighet genom en mängd uttalanden. De har offentligt förnekat inblandning och hänvisat till att dådet är utfört av någon annan för att skada Rysslands anseende i väst (reuters.com, 2021). Gemensamt med dessa är att de inte är speciellt trovärdiga på grund av de bevis som Storbritannien delgett.

5.3 Bakgrund Kim Jong-nam.

Kim Jong-nam född 1971 och var son till Nord Koreas tidigare ledare Kim Jong-il. Kim Jong-nam sågs av många som den person som skulle ta över makten i Nordkorea efter fadern. Han växte upp i sin fars stora Residence i Pyongyang. 1979 lämnade han Nordkorea för att studera i Ryssland och i Schweiz. Där lärde han sig bland annat att tala flytande engelska och franska. Tiden utomlands fick honom att ifrågasätta det nordkoreanska politiska och ekonomiska systemet och det var nära att han hamnade i arbetsläger för detta. Dock klarade han sig ifrån detta och fick olika tjänster inom partiet, d.v.s. i ledningen. Under tiden han var utomlands träffade pappan Ko Yong-hui som senare skulle bli hans nya fru. Hon hade stor påverkan på att en av hennes söner skulle vara den som ärvde ledningen för partiet. Vilket det senare blev och Kim Jong-un blev partiets nya ledare efter faders bortgång. Kim Jong-nam har sedan 2021 levt utomlands och har bosatt sig i Macau, Kina (bbc.com, 2017).

5.3.1 VX i Malaysia mot Kim Jong-nam

Förgiftningen av Kim Jong-nam skedde den 13 februari 2017 på Kuala Lumpur internationella flygplats i Malaysia. Först beskrevs det som plötslig död, men detta ändrades senare till misstänkt mord. Ganska snart efter händelsen arbetade polisen utifrån att det handlade om en förgiftning. Först trodde man att han hade blivit förgiftad med parathion methyl, vilket är ett starkt insektsgift (Nakagawa & Tu, 2018). Men efter analyser framkom det att Kim Jong-nam hade blivit förgiftad med VX. Förgiftningen genomfördes av två kvinnor som båda, en åt gången, strök en servett i ansiktet på Kim Jong-nam. Cirka 20 minuter senare var han död.

Efter flertalet analyser och provtagningar visade det sig att den VX som användes var binärt (Nakagawa & Tu, 2018). Det vill säga att det krävs två eller fler komponenter för att VX ska bildas. Det förklarar varför kvinnorna kunde genomföra attentatet utan att själva bli förgiftade.

De två kvinnorna, vietnamesen Doan Thi Huong och indonesen Siti Aisyah, kunde ganska snabbt identifieras och gripas då det fanns många övervakningskameror på platsen. Kamerorna visade också när kvinnorna förgiftade Kim Jong-nam. Flera personer greps bland annat pojkvännen till en av kvinnorna samt nordkoreanen Ri Jong Chol. Fyra personer från den nordkoreanska ambassaden efterlys som senare utökas till sex personer.

I samband med detta så uppstår det en diplomatisk konflikt mellan Malaysia och Nordkorea. Detta bland annat på grund av att Nordkorea motsäger sig DNA-test och provtagning av Kim Jong-nams döda kropp. Det innebär också att Malaysia avslutar visa-avtalet med Nordkorea samt att Nordkoreas ambassadör förklaras ”persona non grata” (cnn.com, 2017). Det kommer även ett officiellt uttalande från Malaysias premiärminister att det är Nordkorea som ligger bakom mordet.

Kvinnorna ställs inför rätta misstänkta för Kim Jong-nams död. De båda kvinnorna förnekar brott och uppger att de trodde att de var med i ett tv program där de skulle göra ett ”prank”. Den enda nordkorean som är anhållen släpps på grund av brist på bevis och utvisas ur landet (cnn.com, 2017). Senare kommer även de två kvinnorna att frisläppas utan att bli dömda. Mycket tyder på att det är diplomati som gör att de släpps fria (theguardian.com, 2019).

5.3.2 Analys mot idealtyp och indikatorer.

Indikator 1 A *Intention att redan i planering dölja medverkan samt att tydliga bevis saknas för att kunna härleda vem eller vilka som genomfört händelsen eller operationen.*

Svaret på denna fråga är i stort sett samma som i Skripal fallet. Visst hade Nordkorea möjligheter att döda Kim Jong-nam på ett mindre uppseendeväckande sätt men vad hade det sänt för signaler, se indikator 2 B. Ser man på hela genomförandet av mordet samt val av plats för genomförandet, så kan det ses som osannolikt att man planerat genomförandet för att dölja bevis.

Indikator 1 B *Det finns goda skäl till att landets ledning varit del i genomförandeplaneringen av händelsen.*

På grund av att diktaturen Nordkorea är ett avskärmat land är det svårt att få information om hur hårt Kim Jong-un styr landet. Men vad som når ut tyder på att Kim Jong-un har ett fast grepp om att vara den som styr landet. I diktaturen Nordkorea så råder det en strikt hierarki. Det verkar då väldigt osannolikt att Nordkoreas ledare skulle vara ovetandes om planeringen och genomförandet av mordet på hans egen halvbror.

Indikator 2 B *Genom händelsen vill man varna, hindra eller hota personer eller aktörer från att motsäga landet och dess ledare. Eller påverka, hota person eller organisation.*

Genom att använda VX för att döda någon i ett annat land är det ganska uppenbart att man vill ha rubriker. Genom rubriken vill landet visa att man inte tolereras avhoppare och att man är beredd att göra väldigt avancerade operationer för att döda någon. På det viset vill man påverka dessa till att avstå och inte vara kritiska mot sitt land Nordkorea. I detta fall verkar det som om att det fungerade, då den avhoppade ambassadören i Storbritannien Thae Yong-ho valde att ställa in alla offentliga uttalande och intervjuer efter mordet på Kim Jong-nam (theguardian.com, 2019).

Indikator 3 B *Det finns anledning till att förneka inblandning i händelsen.*

Nordkorea är sedan lång tid tillbaka ett land som står under många sanktioner. Nordkorea har också vid ett flertal tillfällen visat att sanktioner inte påverkar landets beslutsfattare. Ett sådant exempel är provskjutningar av långdistansrobotar.

Det som hände var att de diplomatiska förbindelserna med Malaysia blev sämre vilket inte gynnade Nordkorea. Här finns anledningen till att förneka inblandning. Fastän man lyckades döda Kim Jung-nam och att inga spioner greps samt att man lyckades tysta den avhoppade före detta nordkoreanske ambassadören i Storbritannien, så bör nog detta ses som ett misslyckande. Innan mordet var Malaysia ett av få länder som hade diplomatiska förbindelser med Nordkorea och därigenom kunde de utöva handel med länder i regionen, vilket till största del gynnade Nordkorea. Genom mordet blev det diplomatiska samarbetet med Malaysia försämrat, som bland annat sade upp det visumavtal de båda länderna hade med varandra. Senare skulle det diplomatiska förbindelserna helt avslutas efter att en nordkoreansk företagare överlämnats från Malaysia till USA för pengatvätt (thediplomat.com, 2021).

Idealtyp A *En operation där man på ett trovärdigt sätt kan förneka inblandning eller att den inte går att upptäcka. Det ska gå att förneka på trovärdigt sätt.*

I detta fall kan man se att det finns indikatorer på att man ville genomföra attacken dolt och där det inte skulle kunna gå att spåra till Nordkorea. Dessa indikatorer kan vara att man har använt sig av oskyldiga kvinnor där man lurat dessa till att utföra detta dåd. Dessutom har de använt ett avancerat 2.komponent VX vilket gör det svårare att spåra. Vilket då till del bekräftar konceptet om plausible deniability.

Det som däremot talar emot detta är tidpunkt och plats för mordet samt återigen användningen av kemiska stridsmedel oavsett hur avancerade de är, då de oftast lämnar

analyserbara spår efter sig. Då blir det svårt att på ett trovärdigt sätt förneka inblandning och då faller konceptet plausible deniability.

Idealtyp B *En operation eller händelse där man förnekar inblandning, men att förnekandet inte är trovärdig. Syfte kan vara att skapa publicitet, osäkerhet och förvirring kring händelsen.*

I detta fall finns det ett flertal mellanhänder med allt från oskyldiga civila till ambassadpersonal som flytt landet kring händelsen. Detta talar för att man vill skapa otydlighet kring händelsen och svårt att utreda och hitta misstänkta. Trots denna otydlighet finns det för många faktorer som pekar på att Nordkorea är ansvariga för dådet. Varav de på ett trovärdigt sätt inte kan förneka inblandning.

6 Slutsats

Min slutsats är att teorin om implausible deniability passar bra in till att förstå användning av kemiska vapen. Kemiska vapen är av den typ att de är lätta att urskilja mot konventionella vapen vilket gör de lätta att spåra. Samtidigt har kemiska vapen ett stort signalvärde genom dess grymma verkanssätt. Det finns en stor rädsla kring dessa vapen, vilket är en del i att länder har lagt mycket pengar på att ta fram dessa och på så sätt skapa en maktbalans. På grund av denna maktbalans har vi inte sett så många fall med användning av kemiska vapen då riskerna har varit större än nyttan med dessa vapen. Man har helt enkelt varit rädd att få tillbaka med samma mynt. Det är här teorin om implausible deniability blir användbar som en förklaring till staters agerande då de använder kemiska vapen. Då de alltid kommer att förneka inblandning efter användning av kemiska vapen och samtidigt försöka skapa så mycket osäkerhet runt händelsen som möjligt. Trots detta kommer det vara svårt då kemiska ämnen som oftast går att via laboratorium spåra och se var dessa är framtagna. I samtliga fall finns det delar som stärker teorin kring implausible deniability. Det man inte kan förklara genom teorin är ökningen av användandet av kemiska vapen.

Ser man på konceptet plausible deniability så faller dessa då inte under det konceptet. Det finns med vissa delar i händelserna där man kan luta sig mot konceptet om plausible deniability, men sammantaget faller detta koncept. Det är för uppenbart i och med att man använder kemiska ämnen som är lätta att spåra och analysera, vilket då bidrar till stark bevisning varifrån ämnet kommer samt att det skapar stort medialt intresse. Det går helt enkelt inte att på ett trovärdigt sätt förneka inblandning.

6.1 Förslag till vidare forskning

Under arbetets gång kom funderingar om Rysslands inblandning i Syrien och deras motiv till detta. Vad vill Ryssland uppnå med sin inblandning i Syrien? Ett scenario kan vara att Ryssland via Syrien vill testa omvärlden och deras beslutsamhet för att hitta dess svagheter för att se om de internationella diplomatiska sanktionernas verkliga användningsområde. Kan det då vara så att Ryssland har spelat detta spel för att testa omvärldens beslutsamhet och styrka för att långsiktigt planera och förbereda egna operationer?

När jag till detta letade efter händelser med kemiska vapen så kunde jag bara hitta exempel på användning av kemiska vapen från diktaturer. Vad beror detta på?

Kan ökning av användning av kemiska vapen bero på att de internationella sanktionerna har tappat sitt incitament och därav tappat sin påverkansgrad.

7 Referenser

- Aftonbladet, 2018. *www.aftonbladet.se*. [Elektronisk]
<https://www.aftonbladet.se/nyheter/a/yvd7br/tva-ryssar-misstanks-for-giftattacken-i-salisbury>
[Använd 14 februari 2023].
- Al Jazeera, 2018. *www.aljazeera.com*. [Elektronisk]
<https://www.aljazeera.com/features/2018/4/4/a-year-after-khan-sheikhoun-syria-chemical-weapons-still-used>
[Använd 17 Mars 2023].
- Atwell, Kyle - Joshua M Portzer – Daphne McCurdy, 2021. Negotiating [Im]plausible Deniability : Strategic Guidelines for U.S. Engagement in Modern Indirect Warfare.
- Bbc, 2017, *www.bbc.com*. [Elektronisk]
<https://www.bbc.com/news/world-asia-38971834>
[Använd 22 Mars 2023].
- Bbc, 2018. *www.bbc.com*. [Elektronisk]
<https://www.bbc.com/news/uk-43353178>
[Använd 20 Mars 2023].
- Blatter, Joachim & Marcus Haverland, 2012. Designing Case Studies Explanatory Approaches in Small-N Research.
- Britannica, 2023. *www.britannica.com*. [Elektronisk]
<https://www.britannica.com/event/Syrian-Civil-War/Civil-war>
[Använd 14 Mars 2023].
- Cdc.gov, 2023. *Centers for Disease Control and Prevention*. [Elektronisk]
https://www.cdc.gov/chemicalemergencies/factsheets/sarin.html#anchor_80823
[Använd 19 April 2023].
- Cnn, 2017. *www.cnn.com*. [Elektronisk]
<https://edition.cnn.com/2017/02/20/asia/kim-jong-nam-death-timeline/index.html>
[Använd 22 Mars 2023].
- Cnn, 2017. *www.cnn.com*. [Elektronisk]
<https://edition.cnn.com/2017/02/20/asia/kim-jong-nam-death-timeline/index.html>
[Använd 22 Mars 2023].
- Cormac, Rory & Richard J, Aldrich, 2018. Grey is the new black: covert action and implausible deniability. *International Affairs*, Issue 94:3, pp. 477-494.
- Cormac, Rory - Calder, Walton - Damien Van Puyvelde, 2021. What constitutes successful covert action? Evaluating unacknowledged interventionism in foreign affairs. pp. 111-128.
- Costanzi, Stefano & Gregory D Koblentz, 2019. Controlling Novichoks after Salisbury: revising the Chemical Weapons Convention schedules. *The Nonproliferation Review*, 26(no 5).

Council of the EU Pressmeddelande 410/22, 2022. <https://www.consilium.europa.eu>.
 [Elektronisk]
<https://www.consilium.europa.eu/sv/press/press-releases/2022/04/29/chemical-weapons-convention-declaration-by-the-high-representative-on-behalf-of-the-european-union-to-mark-the-25th-anniversary/>
 [Använd 21 februari 2023].

Dagens Nyheter, 2017. www.dn.se. [Elektronisk]
<https://www.dn.se/nyheter/varlden/malaysia-oroas-over-nervgift/>
 [Använd 14 februari 2023].

Enquist, Per-Anders & Mikael Isaksson, 2021. *CBRN Ämnen nivitjok*. u.o.:Totalförsvarets skyddscentrum.

Esaiasson Peter - Mikael Gilljam - Henrik Oscarsson - Ann Towns - Lena Wängnerud. 2017. *Metodpraktikan*. 5:7 red. Stockholm: Wolters Kluwer Sverige AB.

Försvarsmakten, 2017. *Handbok CBRN Grunder*. FM2016-2766:5 red. u.o.:Försvarsmakten.

Globalis, 2022. www.globalis.se. [Elektronisk]
<https://www.globalis.se/Konflikter/den-arabiska-vaaren>
 [Använd 14 Mars 2023].

Hae Kyung, Kim, 2021. State Terrorism as a Mechanism for Acts of Violence against Individuals: Case Studies of Kim Jong-Nam, Skripal and Khashoggi Assassinations av. *Journal of East Asia and International Law*, 14(1).

HBL, 2018. *Hufvudstadsbladet*. [Elektronisk]
<https://www.hbl.fi/artikel/aa0fcc31-afb2-4479-b8ca-d3db11ffcf3>
 [Använd 23 Mars 2023].

BBC, 2020. bbc.com. [Elektronisk]
<https://www.bbc.com/news/uk-51722301>
 [Använd 06 April 2023].

Illustrerad vetenskap, 2021. <https://illvet.se>/*manniskan/kroppen/novitjok-ett-av-varldens-farligste-gifter*. [Elektronisk]
 [Använd 1 mars 2023].

Independent, 2021. www.independent.co.uk. [Elektronisk]
<https://www.independent.co.uk/news/uk/crime/salisbury-timeline-novichok-attack-suspects-b1923902.html>
 [Använd 20 Mars 2023].

Ingesson, Tony, 2022. Innovators, Copycats, or Pragmatists? Soviet Industrial Espionage and Innovation in the Military Aerospace Sector during the Cold War. *International Journal of Intelligence and CounterIntelligence*, 30 Augusti.

ITV news, 2018. www.itv.com. [Elektronisk]
<https://www.itv.com/news/2018-03-08/nerve-agent-attack-state-russian-spy-daughter>
 [Använd 21 Mars 2023].

Jones, Oliver R, 2009. Implausible Deniability: State Responsibility for the Actions of Private Military Firms. *Connecticut Journal of International Law*, 24(no. 2).

Joseph, Michael F ; Michael Poznansky, 2018. Media technology, covert action, and the politics of exposure. *Journal of Peace Research* , May 2018, Vol. 55, No. 3 (May 2018), pp. 320-335, may, 55(No.3), pp. 320-335.

Lund, Aron, 2017. No Justice for Khan Sheikhou. [Elektronisk]
<https://tcf.org/content/report/no-justice-khan-sheikhou/>
[Använd 16 Mars 2023].

Lund, Aron, 2018. *Syria's Civil War: Government Victory or Frozen Conflict?*
Totalförsvarets forsknings institut..

Lund, Aron, 2018. www.foi.se. [Elektronisk]
<https://www.foi.se/rapporter/rapportsammanfattning.html?reportNo=FOI-R--4640--SE>

Lund, Aron, 2022. *Totalförsvarets forsknings institut*, The Turkish Intervention in Libya
[Elektronisk] <https://www.foi.se/rapporter/rapportsammanfattning.html?reportNo=FOI-R--5207--SE>.

Metropolitan Police, 2018. *Metropolitan Police*. [Elektronisk]
<https://web.archive.org/web/20180731163831/http://news.met.police.uk/news/update-woman-dies-following-exposure-to-nerve-agent-in-amesbury-313621>
[Använd 21 Mars 2023].

Myndigheten för samhällskydd och beredskap, 2015. *Åtgärdskalender Först på plats vid händelser med farliga ämnen CBRNE*. Publ.nr MSB649 – april 2015 MSB.

Nakagawa, Tomomasa & Anthony Tu, 2018. Murders with VX: Aum Shinrikyo in Japan and the assassination of Kim. *Forensic Toxicology (2018)*, 36:542–544(Received: 3 February 2018 / Accepted: 7 May 2018 / Published Elektronisk: 21 May 2018).

Newsvoice, 2017. www.newsvoice.se. [Elektronisk]
<https://www.youtube.com/watch?v=ExvUpKp22aI&t=30s>
[Använd 31 Mars 2023].

newsvoice.se, 2017. www.newsvoice.se. [Elektronisk]
<https://newsvoice.se/2017/04/inga-bevis-att-assad-attackerade-sitt-eget-folk-med-kemiska-vapen-de-forstordes-2014/>
[Använd 23 Mars 2023].

The new York Times [nytimes.com](http://www.nytimes.com), 2018. www.nytimes.com. [Elektronisk]
<https://www.nytimes.com/2018/09/09/world/europe/sergei-skripal-russian-spy-poisoning.html>
[Använd 05 April 2023].

OPCW, 2016. www.ocpw.com. [Elektronisk]
www.ocpw.com
[Använd 20 februari 2023].

Poznansky, Michael, 2022. Revisiting plausible deniability. *Journal of strategic studies*, Volym 45:4.

Reuters, 2021. www.reuters.com. [Elektronisk]
<https://www.reuters.com/world/europe/russian-spy-chief-accuses-britain-lies-after-latest-nerve-attack-charge-2021-09-23/>
[Använd 19 April 2023].

Reuters, 2021. www.reuters.com. [Elektronisk]
<https://www.reuters.com/world/uk/who-are-skripal-poisoning-suspects-allegedly-behind-deadly-czech-blast-2021-04-18/>
[Använd 21 Mars 2023].

RTE, 2018. *www.rte.ie*. [Elektronisk]
<https://www.rte.ie/news/world/2018/0411/953637-russia-syria-un-veto/>
[Använd 23 Mars 2023].

RUSI, 2018. *www.rusi.org*. [Elektronisk]
<https://www.rusi.org/explore-our-research/publications/commentary/uk-and-russia-what-be-done>
[Använd 05 April 2023].

Sanctionsmap, 2023. *www.sanctionsmap.eu*. [Elektronisk]
<https://www.sanctionsmap.eu/#/main>
[Använd 04 April 2023].

Svenska YLE, 2017. *svenska.yle.fi*. *Kim Jong-Nam mördades med nervgasen VX enligt*. [Elektronisk]
<https://svenska.yle.fi/a/7-1168026>
[Använd 1 mars 2023].

SVT Nyheter Utrikes, 2017. *www.svt.se*. [Elektronisk]
<https://www.svt.se/nyheter/utrikes/syriska-Regimen-ansvarig-for-sarinattack>
[Använd 14 februari 2023].

SVT Nyheter utrikes, 2021. *www.svt.se*. [Elektronisk]
<https://www.svt.se/nyheter/utrikes/forgiftningen-av-aleksej-navalnyj-detta-har-hant>
[Använd 14 februari 2023].

SVT Nyheter Utrikes, 2022. *www.svt.se*. [Elektronisk]
<https://www.svt.se/nyheter/utrikes/mystiska-dodsfallen-darfor-faller-rika-ryssar-ut-genom-fonster-ned-fran-trappor-antal-hogt-uppsatta-personer-i-ryssland-mist-livet>
[Använd 5 April 2023].

SVT Nyheter Utrikes, 2015. *www.svt.se*. [Elektronisk]
<https://www.svt.se/nyheter/utrikes/bakgrund-sa-borjade-den-arabiska-varen>
[Använd 14 mars 2023].

The Diplomat 2021. *www.thediplomat.com*. [Elektronisk]
<https://thediplomat.com/2021/03/why-did-north-korea-sever-diplomatic-ties-with-malaysia/>
[Använd 06 April 2023].

The Guardian, 2019. *www.theguardian.com*. [Elektronisk]
<https://www.theguardian.com/world/2019/mar/11/kim-jong-nam-trial-siti-aisyah-released-after-charge-dropped>
[Använd 22 Mars 2023].

The Guardian, 2019. *www.theguardian.com*. [Elektronisk]
<https://www.theguardian.com/world/2019/apr/01/how-north-korea-got-away-with-the-assassination-of-kim-jong-nam>
[Använd 27 Mars 2023].

The Guardian, 2020. *www.theguardian.com*. [Elektronisk]
<https://www.theguardian.com/world/2020/jun/23/skripal-salisbury-poisoning-decline-of-russia-spy-agencies-gru>
[Använd 21 Mars 2023].

Totalförsvarets forskningsinstitut, 2023, *www.foi.se*. [Elektronisk]
<https://www.foi.se/forskning/cbrn->

[fragor.html?openExpanderWith=CBRN%2CCBRN%2CCBRN](#)

[Använd 01 mars 2023].

Uhlmann, Allon J, & Stephen A McCombie, 2020. The Russian Gambit and the US Intelligence Community: Russia's Use of Kompromat and Implausible Deniability to Optimize its 2016 Information Campaign against the US Presidential Election. *Library Trends*. 68(4):679-696, pp. 679-696